

Estniasamlingen

En informationsbank på Internet om
M/S Estnias förlisning

www.estniasamlingen.se

”Deras namn och deras öde

Den 19 april 2001 gav regeringen Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) uppdraget att samla in och sammanställa uppgifter med anknytning till M/S Estonias förlisning i en faktabank. Av betydelse för uppdraget är att regeringen i särskilt beslut redovisat sitt konstaterande att det inte kommit fram några nya omständigheter som tyder på att haveriförloppet på något väsentligt sätt avviker från vad som beskrivs i JAIC:s (The Joint Accident Investigation Commission, den för Estland, Finland och Sverige gemensamma haverikommissionen) rapport samt att regeringen inte funnit skäl att söka få till stånd en ny utredning om M/S Estonias förlisning. I uppdraget ingår att faktabanken även ska innehålla ett material som, med utgångspunkt i det händelsescenario som beskrivs i JAIC:s slutrapport, visar ett exempel på hur fartyget kan ha vattenfyllets i haveriets slutskede.

SPF har valt att lösa uppgiften genom att samla och sammanställa materialet i en databas och göra det tillgängligt på Internet. Det ger en av tid och rum i princip oberoende tillgång till materialet och mediet lämpar sig väl för presentation av stora informationsmängder. Jämfört med andra former av publicering ger Internet oöverträffade möjligheter till ett aktivt sökande efter den information som efterfrågas. SPF ser också att ett sådant synsätt ligger i linje med statsmakternas strävan att öka tillgängligheten till olika tjänster (”24-timmarsmyndigheten”).

SPF har valt att använda arbetsbenämningen *informationsbank* och därmed markera att det inte är vare sig möjligt eller lämpligt att inskränka materialinsamlingen till enbart sådana uppgifter och data som SPF eller någon annan vågar beteckna som säkra och objektiva. I den omfattande debatten efter M/S Estonias förlisning har det förekommit kritik och ifrågasättande av de berörda regeringarnas, haverikommissionens och olika myndigheters och andra aktörers ställningstaganden, beslut och handlingar. En rad alternativa handlingslinjer när det gäller bärgning, övertäckning av vraket och nya utredningar har diskuterats. Det material denna diskussion har frambringt kan inte sorteras efter kriterier som fakticitet eller objektivitet.

SPF har utarbetat riktlinjer för publiceringsarbetet. Syftet är att dessa dels ska fungera som styrmedel och stöd för de per-

Den nationella minnesvården på Galärvarvets kyrkogård på Djurgården i Stockholm. Den är skapad av den polske konstnären Miroslaw Balka i samarbete med landskapsarkitekterna Thomas Andersson och Anders Jönsson.

soner som direkt arbetar med uppbyggnaden av Informationsbanken, dels att de externt ska redovisa vilka principer och prioriteringar som styr arbetet. Riktlinjerna finns publicerade i Estoniasamlingen och i denna skrift (sid 11–15).

Genom Estoniasamlingen ska allmänheten på ett lättillgängligt sätt få tillgång till så allsidig och uttömmande information som möjligt om M/S Estonias förlisning. Särskilt viktiga målgrupper är anhöriga och överlevande, personer som arbetar med sjösäkerhetsfrågor, journalister, forskare och studerande. Estoniasamlingen ska bidra till ökad öppenhet och insyn och den ska uppfattas som trovärdig.

Estoniasamlingen är unik bland annat genom att materialet är väldigt omfattande och av mycket skiftande karaktär. Att i praktiken identifiera, samla in och registrera allt material som kan vara av intresse vid inhämtandet av information om Estoniakatastrofen och den efterföljande utvecklingen är av rent arbets- och kostnadsrätt skäl inte möjligt. Vissa prioriteringar har därför gjorts redan vid arbetets inledning.

* Konstnären Miroslaw Balka (se bilden ovan) ord som han bifogade de omkomnas namn på minnesvårdens tre stenblock som bildar det triangelformade rummet med öppning ut mot vattnet.

vill vi aldrig glömma”*

En första prioritering SPF har gjort är därför att koncentrera insamlingen på svenskt material och i Sverige tillgängligt utländskt material. En tidsmässig gräns dras på så vis att endast dokument som tillhör ärenden som diarieförts före år 2000 registreras. Med detta arbetssätt kommer SPF att kunna skapa ett samlat ”Estoniadiarium” över stora delar av det svenska materialet. Genom en noggrann och enhetlig beskrivning av dokumenten, genom noteringar om var originalhandlingarna finns tillgängliga (i pappersform) i fysiska arkiv respektive digitala arkiv och genom möjligheten att i Estonia-samlingen direkt använda flera olika ingångar vid sökningen, skapas ett unikt sökinstrument.

De materialgrupper som av arbeteekonomiska skäl inte presenteras i fulltext eller bild redovisas särskilt.

Materialet i massmedierna är omfattande och svåröverskådligt och kan inte i sin helhet göras tillgängligt i Estonia-samlingen. En presentation på Internet av massmediematerialet kompliceras ytterligare av upphovsrättsliga frågor. Inledningsvis kommer Estoniasamlingen genom ett generöst tillmötesgående att kunna presentera ett omfattande material från Tidningarnas Telegrambyrå (TT); samt dessutom material från Sveriges Radio, Sveriges Television och ett antal dagstidningar.

I arbetet med Estoniasamlingen har SPF att ta hänsyn till en omfattande lagstiftning, delvis av grundlagskaraktär. Det gäller tryckfrihetsförordningen, yttrandefrihetsgrundlagen, sekretesslagen, lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk samt personuppgiftslagen. Den senare är av särskild betydelse vid publicering på Internet och inskränker möjligheterna att publicera personuppgifter. Oavsett lagstiftningens ofta svårtolkade bestämmelser måste i många fall av etiska skäl visas särskild hänsyn vid en registrering av data om en katastrof av det slag M/S Estonias förlisning utgör.

Det grundläggande problemet – där SPF måste göra en avvägning – står, här som alltid, mellan den enskilda männi-

skans rätt till sitt privatliv och skydd för sin personliga integritet och allmänhetens behov av och rätt till information. Den allra största delen av materialet består av allmänna handlingar som är tillgängliga för var och en som vill söka dem hos respektive offentliga organ. Regeringsuppdragets innebörd gör att SPF vill betona behovet av en offentlighetsvänlig tolkning av personuppgiftslagen med största möjliga öppenhet och insyn och samtidigt beakta den ytterst grannliga uppgiften att ta hänsyn till det integritetsskydd som varje person har rätt att förvänta sig.

På många sätt har det varit ett ansvarsfullt värv att bygga Estoniasamlingen. Regeringen gav SPF en aktiv roll i form av ett mycket komplext informationsuppdrag. Ett enormt material skulle bemästras, ett lagarbete med många viljor skulle hållas samman och svåra avvägningar göras. Det har varit en krävande uppgift och ett stort ansvar att få vara med om att skapa en offentligt tillgänglig fond av vetande om denna katastrof.

Att få till stånd Estoniasamlingen har varit en process som förutsatt ett nära samarbete mellan berörda myndigheter och representanter för anhöriga till Estoniaoffren och överlevande från katastrofen. Estoniasamlingen är viktig som färdig produkt, men också själva tillblivelsen har varit viktig, som en intellektuell och mental process. Vi vill slutligen betona det ovärderliga och helt nödvändiga stöd, inte minst från Riksarkivet, som SPF haft i arbetet med Estoniasamlingen – ett arbete som, vilket är viktigt att betona, ännu inte är avslutat och som kommer att byggas vidare på med arkivaliskt material en tid framöver.

Estoniasamlingen utgör, när den nu står färdig i sin första version, ett unikt elektroniskt arkiv, något som staten och företrädarna för de anhöriga och överlevande de facto har utvecklat tillsammans.

Mats Ekdahl
Generaldirektör
Styrelsen för psykologiskt försvar

Göran Lindmark
Informationschef
Styrelsen för psykologiskt försvar

När passagerarfartyget M/S Estonia förläste och sjönk i hårt väder natten till den 28 september 1994 var detta den största fartygskatastrof som drabbat de nordiska länderna sedan andra världskriget. Så vitt man vet fanns 989 personer ombord varav 137 räddades och 94 påträffades döda. Antalet saknade döda är 758 och av dem kom 551 från Sverige. (Foto: Magnus Rietz)

Estoniasamlingen börjar ta form

När den estniska ro-ro-passagerarfärjan M/S Estonia förläste natten till den 28 september 1994 var detta den största civila fartygskatastrofen i Europa efter andra världskriget. 852 människor omkom medan 137 lyckades rädda sig. 551 av de omkomna bodde i Sverige.

Förlisningen var en katastrof av så stor omfattning och med sådan chockverkan att samhällets krisberedskap inte räckte till. Det finns mycket i samband med katastrofen som inte har skötts på rätt sätt. Det finns anhöriga och överlevande som känner sig felaktigt behandlade av myndigheterna. En majoritet av de anhöriga som skrev till regeringen hösten 1994 ville att de omkomna skulle omhändertas. Regeringen valde dock att M/S Estonia inte skulle bärgas och olycksplatsen förklarades för gravplats.

Regeringens uppdrag till SPF

Haverirapporten som lämnades av den för Estland, Finland och Sverige gemensamma haverikommissionen (JAIC) har inte godtagits av alla. Röster har höjts med krav på förnyad utredning av haveriorsaken. Den svenska regeringen anser liksom regeringarna i Estland och Finland att det inte framkommit några omständigheter som tyder på att haveriförloppet på något väsentligt sätt avviker från det som beskrivs i haverirapporten som presenterades i december 1997.

SPF fick den 21 oktober 1996 – cirka två år efter M/S Estonias förlisning – regeringens uppdrag att vara kontaktorgan för

anhöriga till de omkomna som bodde i Sverige. Året därpå tog SPF initiativ till att uppdraget också skulle omfatta de svenskar som överlevde katastrofen. SPF:s uppgift har dels varit att förmedla information till de anhöriga och överlevande, dels att ta emot synpunkter och frågor som har anknytning till katastrofen.

Den 23 april 2001 avtog regeringen framställningar om förnyad utredning av haveriet från bland andra anhörigorganisationen Arbetsgruppen för utredning av M/S Estonias förlisning (AgnEf) och intresseorganisationen The Independent Fact Group. I samband med detta beslut fick SPF ytterligare ett uppdrag med anknytning till Estoniakatastrofen. Uppgiften var att samla in arkivinformation med anknytning till M/S Estonias förlisning och att sammanställa detta i en informationsbank – *Estoniasamlingen*.

I ett senare särskilt regeringsbeslut (den 19 maj 2004) anger regeringen att SPF inte ska publicera brev från allmänheten som innehåller personuppgifter. Om brevskrivaren lämnar samtycke kan SPF dock publicera sådana brev i Estoniasamlingen under förutsättning att det ligger inom ramen för gällande lagstiftning.

Många av de frågor som rests i anslutning till förlisningen handlar om hur fartyget i sjunkförloppet slutskede fylldes med vatten. Därför vill regeringen att det i Estoniasamlingen ska finnas material som ger exempel på hur detta kan ha gått till. Utgångspunkten, enligt regeringens direktiv, ska vara det händelsescenario som beskrivs i JAIC:s slutrapport.

Ett omfattande arkivaliskt arbete

Arbetet med Estoniasamlingen kan kortfattat beskrivas som inventering, tekniska lösningar, registrering, skanning och juridiska frågor.

Det praktiska arbetet med Estoniasamlingen startade hösten 2001 då inventeringen av det material som fanns i olika arkiv i Sverige inleddes. Det stod tidigt klart att det finns ett mycket omfattande material om M/S Estonias förlisning och den efterföljande hanteringen av ärendet.

Samarbetet med Riksarkivet

Eftersom Estoniaprojektet i så hög grad berör hantering av arkivhandlingar kontaktade SPF sommaren 2002 Riksarkivet för att få synpunkter och råd. Riksarkivet har mångårig erfarenhet av såväl större som mindre projekt med målet att samla in information och registrera det i databaser för att sedan göra det tillgängligt via exempelvis Internet. SPF och Riksarkivet träffade en överenskommelse där SPF fick utnyttja databasen Arkis 2, som konstruerats av Riksarkivet.

Samarbetet med Riksarkivet har kunnat genomföras tack vare ett positivt intresse från den tidigare riksarkivarien Erik

Norberg och den nuvarande riksarkivarien Tomas Lidman. Från den 15 november 2002 arbetade en arkivarie från Riksarkivet på SPF med insamling av arkivmaterial, och registreringsarbetet kunde därmed komma igång. Flera personer behövde engageras och ytterligare tre arkivarier har efterhand knutits till arbetet med att registrera handlingar.

Ganska tidigt under arbetet med registreringen visade det sig nödvändigt att sätta en tidsgräns för handlingar hos statliga myndigheter – åtminstone i en första omgång. Gränsen sattes till årsskiftet 1999/2000. Orsaken till detta är att frågor kring M/S Estonia i stort sett var färdigbehandlade av statliga myndigheter vid denna tidpunkt. Dessutom har alla ärenden som påbörjats före men inte avslutats förrän efter år 2000, tagits med. När det gäller material från de anhörigas organisationer har ingen tidsgräns satts.

Tekniskt kom databasen Arkis 2 att utgöra ett viktigt nav för arbetet. Allt arkivmaterial som har kunnat kartläggas har lånats in till SPF. Information om varje enskilt dokument finns registrerat i databasen i form av uppgifter om till exempel avsändare, mottagare, ärendemening, datering samt >>

Arkivarierna (från vänster) Ann-Kristin Fredriksson, Emma Lundström och Kaisa Sundberg har arbetat heltid med att arkivera det minst sagt omfattande materialet om M/S Estonia som samlats in från regeringskansliet, olika myndigheter och från anhörigorganisationer. Bara de myndighetsanknutna handlingarna omfattar cirka 50 000 A4-sidor.

Referensgruppen med anhöriga

För att skapa ett forum för diskussioner och för att få en helhetsyn i arbetet med Estoniasamlingen bildades en särskild referensgrupp. För SPF har det varit angeläget att ta till vara de kunskaper och erfarenheter som finns inom de olika anhörigorganisationerna och hos de överlevande. I referensgruppen ingår – utöver handläggare och experter – personer som har utsetts av de anhörigas organisationer och Neptunus, de överlevandes förening.

Huvuddelen av referensgruppen finns här samlad. Stående från vänster: Mats Ekdahl, generaldirektör vid SPF; Magnus Faxén, f.d. ambassadör; Emma Lundström, arkivarie; Mikael Öun, Neptunus, De överlevandes förening; Hans Landberg, professor; Björn Stenberg, The Independent Fact Group; Frank Rosenius, viceamiral; Tommy Eriksson, förste arkivarie, Riksarkivet; Birger Stensköld, förste arkivarie, Riksarkivet (IT-frågor) samt Göran Lindmark, informationschef vid SPF. >>

>> omfång i sidor. Varje dokument har dessutom ett antal sökord som närmare beskriver innehållet.

Digitalisering genom skanning

En viktig utgångspunkt för arbetet har varit att via Internet inte bara kunna få information om de dokument som rör M/S Estonia, utan också att kunna läsa dem. Därför kom det väl till pass att Riksarkivets databas är konstruerad så att uppgifter om dokumenten kan länkas till digitala avbildningar av dokument. För att det inlämnade arkivmaterialet, som till mycket

stor del består av pappersdokument, ska kunna länkas till arkivinformatiön i databasen, var det nödvändigt att digitalisera dem genom skanning. Tiotusentals dokument har skannats av Svensk Arkivinformatiön (SVAR), som ingår i Riksarkivet. Skanningen inleddes hösten 2003 och avslutades våren 2004.

Sjunkförloppet – en tvistefråga

Uppgiften att åskådliggöra ett exempel på hur M/S Estonia kan ha vattenfylts i haveriets slutskede är skild från reger-

och överlevande följer arbetet

Lasse Johnsen, Stiftelsen
Estoniaoffer och anhöriga
(SEA).

Monica Köpsén,
Wilhelmina stöd- och
brottsofferförening.

Sittande från vänster: Lennart Johansson, Föreningen Anhöriga Estonia Lindesberg (FAE); Disa Byman, konsult; Allan Sooman, Den internationella stödföreningen (DIS); Odd Lundkvist, Arbetsgruppen för utredning av M/S Estonias förlisning (AgnEf), samt Katrin Berggren, medieberedskaps-handläggare och informatör vid SPF (vikarie för den vid tillfället föräldralediga Vendela Dobson Andersson). På den stora bilden saknas Lasse Johnsen, Stiftelsen Estoniaoffer och anhöriga (SEA), Monica Köpsén, Wilhelmina stöd- och brottsofferförening, Anna Carin Wallenstein, FAE, samt Daniel Westman, IT-jurist.

ingsuppdraget i övrigt. Enligt regeringens uppdrag är syftet att ge *ett exempel* på hur detta kan ha gått till.

Bakgrunden är att JAIC:s rapport inte har behandlat detta, vilket lett till spekulationer om orsakerna till varför M/S Estonia kunde vattenfyllas under bildäck.

Publicering av personliga brev

Regeringen beslutade den 19 maj 2004 att de personer som vill ha brev som de själva skrivit till myndigheter publicerade i Estoniasamlingen, också måste lämna ett skriftligt med-

givande till SPF om detta. Medgivandet kan – om så önskas – begränsas till att omfatta vissa handlingar och ett lämnat medgivande kan också återtas. Ett medgivande kan lämnas till SPF när som helst och behöver alltså inte lämnas till den 1 september. Den som vill diskutera frågor om medgivande och publiceringsfrågor i allmänhet när det gäller Estonia-samlingen, är välkommen att ta kontakt med SPF på telefon 08-698 33 10, eller e-post: spf@psycdef.se

>>

Räddningsarbetet försvarades av det synnerligen hårda väder som rådde under olycksnatten. 137 människor räddades till livet. Hjältediga insatser gjordes av ytbärgare, helikopterpiloter, sjöbefäl, sjukvårdspersonal och många andra. (Foto: Patrick Dahlberg, Kustbevakningen)

>> Medieföretagens roll

Det som rapporterats av Tidningarnas Telegrambyrå (TT), dagstidningar och etermedieföretag redovisas i Estoniasamlingen i en förteckning som anger datum för publicering och rubriker på artiklar och inspelningar under de tre första månaderna efter M/S Estonias förlisning. Hela TT:s material från den 28 september och framåt finns i samlingen. När det gäller

tidningarna redovisas i några fall alla artiklar från perioden eller artiklarnas ingresser. I övrigt gäller för tidningarnas, radions och TV:s material att enbart datum och rubriker anges.

Den intresserade kan i viss utsträckning nå mediematerialet via respektive medieföretags Internetadress som anges i anslutning till Estoniasamlingen.

Redaktionens organisationsform

Det grundläggande syftet med Estoniasamlingen är att allmänheten på ett lättillgängligt sätt ska få tillgång till så allsidig och uttömmande information som möjligt om M/S Estonias förlisning. Särskilt viktiga målgrupper är anhöriga och överlevande, personer som arbetar med sjösäkerhetsfrågor, forskare, studerande och journalister. Estoniasamlingen ska bidra till ökad öppenhet.

Det material som Estoniasamlingen täcker har sitt ursprung i fler än trettio arkiv som finns inrättade i olika delar av landet. Det gör Estoniasamlingen till en unik informationsbank för alla som söker uppgifter om M/S Estonias haveri och det som hände därefter.

En särskild redaktionsgrupp

I arbetet med att samla in material och bygga upp Estoniasamlingen bildade SPF en särskild redaktionsgrupp med generaldirektör Mats Ekdahl som ordförande. Övriga från SPF är informationschef Göran Lindmark samt informatörerna Vendela Dobson Andersson och Katrin Berggren.

Till höger: Arbetstrycket har varit stort för Vendela Dobson Andersson, informatör vid SPF, som har tillbringat åtskilliga timmar i telefon med att besvara en ström av förfrågningar.

Disa Byman och Magnus Faxén har tillbringat mycket tid på olika myndigheter för att inventera det minst sagt omfattande material som finns om M/S Estonia.

SPF:s ursprungliga ambition var att kunna erbjuda så mycket som möjligt av det som i medierna skrivits eller sänts under perioden, men det har inte varit möjligt. Orsaken till detta är att det i avtalen mellan medieföretagen och deras anställda och andra medverkande om upphovsrätten finns en klausul där utgivarna förbundit sig att inte använda materialet för spridning i annan regi än det egna företagens. Likaså anser sig företagen förhindrade av personuppgiftslagen (PUL) att låta utomstående i sin tur lägga ut mediernas texter och inspelningar på Internet, där företagen inte längre har kontroll över hur de används. Den som tar del av mediematerial direkt från mediernas egna hemsidor får endast använda detta för eget bruk.

Juridiska överväganden

Eftersom Estoniasamlingen innehåller handlingar och uppgifter av mycket skiftande karaktär och ursprung har arbetet krävt omfattande juridiska analyser och överväganden. Arbetet har påverkats av lagar såsom tryckfrihetsförordningen, sekretesslagen, PUL, och upphovsrättslagen. Vid tolkningen av dessa lagar har SPF konsekvent valt att betona det stora samhällsintresset av öppenhet i frågan. Riktlinjer för publiceringen av arkivmaterialet på Internet har utarbetats (sid 11–15). Bedömningen har varit att de flesta handlingar och uppgifter som rör haveriet kan ingå i samlingen. Uppgifter av känslig karaktär för enskilda har dock utslutits. Av integritetsskäl har även sökmöjligheterna när det gäller personnamn på icke offentliga personer begränsats. ■

*M/S Estonias bogvisir bärgades den 18 november 1994. Bogvisirets slutliga förvaringsplats utreds av Statens Maritima Museer.
(Foto: Jaakko Avikainen)*

1:e arkivarie Birger Stensköld (t.v.) har haft ansvaret för de tekniska lösningarna vid utvecklingen av Estoniasamlingen på Internet. Till sin hjälp har han haft Brett Hardman, programmerare vid Riksarkivet.

Viceamiral Frank Rosenius (t.h.) har lett arbetet med att ta fram ett exempel på M/S Estonias sjunkförlopp. Civilingenjör Staffan Sjöling har svarat för de tekniska beräkningarna.

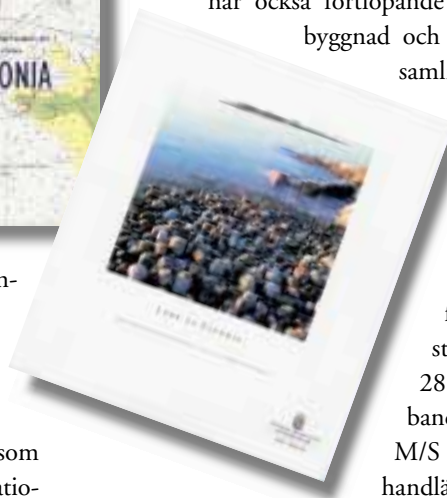
I redaktionsgruppen ingår också: Disa Byman, informationskonsult som haft flera uppdrag inom SPF:s Estoniaprojekt. Hon har arbetat med inventeringen av Estoniamaterial och deltagit i arbetet med redigering av olika texter; Tommy Eriksson, förste arkivarie vid Riksarkivet, som ansvarat för uppläggning och genomförande av registreringsarbetet; Magnus Faxén, tidigare ambassadör med ett förflutet i olika chefsbefattningar inom Sveriges Radio och Sveriges Television, har deltagit i inventeringsarbetet och förhandlat med medieföretagen när det gäller möjligheter att publicera inslag från radio och TV, olika tidningsartiklar samt nyhetsbyråmaterial från Tidningarnas Telegrambyrå (TT); Brett Hardman, programmerare vid Riksarkivet, har varit involverad i den tekniska uppbyggnaden av Estoniasamlingen.

Hans Landberg, historiker, professor och tidigare chef för Forskningsrådsnämnden, har särskilt beaktat forskningens behov och de källkritiska frågorna; Frank Rosenius, viceamiral och f.d. ställföreträdande överbefälhavare och tidigare ledamot i SPF:s styrelse, har bland mycket annat lett arbetet med att ta fram ett exempel på sjunkförloppet; Staffan Sjöling, civilingenjör (skeppsbyggnad), Försvarets materielverk, har svarat för de tekniska beräkningarna i sjunkförloppsexemplet.

Birger Stensköld, förste arkivarie (med IT-frågor som >>

specialitet) vid Riksarkivet, har haft ansvaret för de tekniska lösningarna vid utvecklingen av Estoniasamlingen på Internet, och Daniel Westman, jur. kand. och doktorand vid juridiska institutionen, Stockholms universitet, har haft till uppgift att analysera de rättsliga frågor som Estoniasamlingen aktualiserar, till exempel upphovsrättslagen, tryckfrihetsförordningen, sekretesslagen och personuppgiftslagen (PUL).

Referensgruppen för Estoniasamlingen har utöver experter och medarbetare från SPF och Riksarkivet, bestått av representanter för anhöriga och överlevande för att därigenom ta till vara de kunskaper och erfarenheter som finns inom de olika anhörig- och överlevandeorganisationerna. Dessa är: Lennart Johansson, Föreningen Anhöriga Estonia Lindesberg (FAE), Lasse Johnsen, Stiftelsen Estoniaoffer och Anhöriga (SEA), Monica Köpsén, Wilhelmina stöd- och brottsofferförening, Odd Lundkvist, Arbetsgruppen för utredning av M/S Estonias förlisning (AgnEf), Allan Sooman, Den internationella stödföreningen (DIS), Björn Stenberg, The Independent Fact Group, Anna Carin Wallenstein,

Föreningen Anhöriga Estonia Lindesberg (FAE), samt Michael Öun, Neptunus, de överlevandes förening.

SPF:s styrelse, med ordförande Sam Nilsson i spetsen, har också fortlöpande följt arbetet med uppbyggnad och utformning av Estoniasamlingen.

Regeringen har slutligen i ett särskilt beslut (den 19 maj 2004) uppdragit åt SPF att dels ”förbereda och organisera genomförandet av den minnestund som skall hållas den 28 september 2004 i samband med 10-årsdagen av M/S Estonias förlisning”, dels handlägga ansökningar och ansvara för utbetalningen av ekonomiskt stöd till Arbetsgruppen för utredning av M/S Estonias förlisning (AgnEf), Föreningen Anhöriga Estonia (FAE) och till Stiftelsen Estoniaoffer och Anhöriga (SEA) för att genomföra minnesaktiviteter i anslutning till 10-årsdagen av katastrofen. Den sammanlagda bidragssumman uppgår till 362 500 kronor. ■

Den internationella haverikommissionens slutrapport samt den andra debrapporten från den så kallade Analysgruppen för granskning av Estoniakatastrofen och dess följder.

*Överst: Den internationella haverikommissionens slutrapport samt den andra debrapporten från den så kallade Analysgruppen för granskning av Estoniakatastrofen och dess följder.
Till vänster: Mats Ekdahl, generaldirektör (t.v.) och Göran Lindmark, informationschef vid SPF, har lett arbetet med Estoniasamlingen.*

1:e arkivarie Tommy Eriksson har haft ansvaret för uppläggningsarbetet med registreringen och dess genomförande.

Juristen (med inriktning på IT-rätt) Daniel Westman har analyserat de rättsliga frågor som aktualiserats i Estoniasamlingen som till exempel upphovsrättslagen, tryckfrihetsförordningen, sekretesslagen och personuppgiftslagen.

Professor Hans Landberg har särskilt beaktat forskningens behov och de källkritiska frågorna.

Publiceringspolicy för Estoniasamlingen

Inledning

I ”Riktlinjer för uppbyggnad av och publicering av uppgifter i Estoniasamlingen” (2003-06-13, Dnr SPF E 33/03) anges bland annat utgångspunkterna för vad som ska ingå i Estoniasamlingen:

”SPF:s principiella målsättning är att i Estoniasamlingen samla, registrera och visa uppgifter om ’allt’ tillgängligt material som har beröring med katastrofen. Dokument, som inte är av rent trivial natur, ska där det är juridiskt, tekniskt och ekonomiskt möjligt samt etiskt försvarbart skannas och göras tillgängliga i fulltext.”

Regeringen beslutade den 19 maj 2004 (Fö 2004/1214/CIV) att SPF ”inte skall publicera brev från allmänheten som innehåller personuppgifter i Informationsbanken”. SPF får dock, ”för de fall den enskilde uttryckt önskemål om att hans/hennes brev skall publiceras i Informationsbanken och det är möjligt inom ramen för gällande lagstiftning, göra detta tillgängligt där om det är förenligt med uppdraget”. SPF har mot bakgrund av regeringens motivering och personuppgiftslagens (1998:204) definition av begreppet ”personuppgift” uppfattat beslutet så att brev från allmänheten överhuvud taget inte får ingå i Estoniasamlingen om brevskrivaren inte samtyckt till publiceringen. SPF kommer mot bakgrund av regeringens beslut inte heller att publicera myndigheters svar på brev från allmänheten, såvida inte mottagaren på motsvarande sätt begärt att svaret skall publiceras. En annan hållning i denna del skulle nämligen innebära att den effekt som regeringen avsett att uppnå genom sitt beslut i många fall skulle utebli. Det bör noteras att regeringsbeslutet innebär ett *förtydligande av SPF:s uppdrag*, inte en tolkning av gällande lagstiftning.

I detta dokument redovisas SPF:s *juridiska* ställningstaganden beträffande vilka handlingar och uppgifter som ska ingå i Estoniasamlingen och vilka åtgärder som ska vidtas i samband med publiceringen.

Dessa ställningstaganden baserar sig i huvudsak på en tolkning och tillämpning av sekretesslagen (1980:100), personuppgiftslagen samt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen).

Syftet med dokumentet är att det ska fungera som en juridisk publiceringspolicy och sålunda vara styrande för det praktiska arbetet med Estoniasamlingen. De juridiska publiceringsreglerna presenteras här omgivna av linjer.

Dokumentet kan emellertid även användas för att *externt redovisa* SPF:s hållning i de juridiska frågor som arbetet med Estoniasamlingen aktualiserar. Inte minst mot bakgrund av att flera av de tillämpliga rättsreglerna lämnar ett relativt stort tolkningsutrymme är det värdefullt med en sådan redovisning. En användare av Estoniasamlingen kan genom att studera detta dokument exempelvis få en förklaring till varför vissa uppgifter uteslutits från Estoniasamlingen eller varför vissa informationsåtgärder gentemot enskilda vidtagits. Dokumentet kan även bidra till att SPF fullgör sina skyldigheter enligt personuppgiftslagen att ange ändamålen med och informera om behandlingen av personuppgifter.

Estoniasamlingens olika delar

Den övergripande inriktningen för publiceringen framgår av ”Riktlinjer för uppbyggnad av och publicering av uppgifter i Estoniasamlingen”. Dessa riktlinjer (publicerade på Internet) ger vid handen att hela handlingar och enstaka uppgifter i Estoniasamlingen kan finnas i fyra olika delar. Egenskaperna hos dessa olika delar är av central betydelse för de rättsliga övervägandena som Estoniasamlingen aktualiserar.

- I *registerdelen* lagras uppgifter om originalhandlingar (metadata). Varje dokument motsvarar en post i den databas som hanterar registret. I de olika fälten i varje post lagras uppgift om avsändare, mottagare, diarienummer, ärendemening och ämnesord. Registerdelen är sökbar utifrån olika kriterier. Registerdelen kan i det närmaste liknas vid ett ”superdiarium” med uppgifter om handlingar som rent fysiskt finns hos en mängd olika myndigheter eller privata subjekt (t.ex. massmedier).
- I *kopiesamlingen* finns filer som innehåller digitala avbildningar av olika originalhandlingar, t.ex. skannade myndighetshandlingar i fulltext eller ljudfiler med radiotraffic. Avbildningarna av pappershandlingar lagras inte som textfiler utan som bildfiler. Detta innebär bland annat att uppgifterna i denna del inte är sökbara. På grund av bildfilernas höga komprimering är det svårt för en användare att omvandla dem till sökbara textfiler. Dokumenten i kopiesamlingen kan endast nås via hypertextlänkar från motsvarande post i registerdelen eller från metatextdelen (se nedan).
- *Metatextdelen* innehåller av SPF skapade texter som översiktligt beskriver haveriet och den efterföljande hanteringen av detta.
- *Sjunkförloppsdel* innehåller en sjunkförloppsstudie och tekniska beräkningar till detta sjunkförloppsexempel.

>>

I det följande behandlas i huvudsak registerdelen och kopie-samlingen. De juridiska övervägandena när det gäller de övriga delarna är begränsade.

Juridisk utgångspunkt för arbetet

Handlingar och uppgifter som ingår i handlingar kan publiceras i Estoniasamlingen om bestämmelser i sekretesslagen, personuppgiftslagen eller upphovsrättslagen inte utgör hinder mot detta.

Regeringen har i sitt uppdrag till SPF påpekat att det ”uppstått frågor och spekulationer kring haveriet och dess följder”. SPF menar att sådana frågor och spekulationer bara kan mötas med största möjliga öppenhet. Vid tolkningen och tillämpningen av sekretesslagen, upphovsrättslagen och personuppgiftslagen har SPF därför konsekvent valt att betona det stora offentlighetsintresse som föreligger beträffande material om M/S Estonias förlisning.

De handlingar som registreras i registerdelen och som avbildas i kopiesamlingen utgör i allt väsentligt inkomna och upprättade *allmänna handlingar*. Dessa handlingar är därmed enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen (den s.k. handlingsoffentligheten) tillgängliga för var och en som begär det hos respektive myndighet som förvarar handlingarna. Endast ett begränsat antal uppgifter i dessa handlingar omfattas av sekretess.

Genom Estoniasamlingens *registerdel* blir det möjligt att enkelt, kostnadsfritt och oberoende av fysisk placering finna och överblicka alla allmänna handlingar som berör Estoniafrågan och som härrör från tiden för olyckan fram till år 2000. I praktiken har detta inte tidigare varit möjligt. Genom Estoniasamlingens *kopiesamling* blir det möjligt att enkelt, kostnadsfritt och oberoende av fysisk placering ta del av innehållet i dessa allmänna handlingar. Detta utlämnande utgör i jämförelse med rätten enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen en avsevärd förbättring för den som söker information om M/S Estonia.

I ett fåtal situationer finns det – även om rättsliga hinder mot publicering inte föreligger – anledning att av etiska skäl, framför allt av hänsyn till anhöriga, undanta vissa känsliga uppgifter om avlidna personer från publicering. Det gäller framför allt vissa uppgifter i handlingar om efterlysning av saknade och identifiering av avlidna.

Om hinder enligt sekretesslagen eller personuppgiftslagen föreligger mot publicering av uppgifter i en handling ska övriga delar av handlingen publiceras i kopiesamlingen och handlingen registreras utan dessa uppgifter.

Om hinder mot publicering i kopiesamlingen föreligger på grund av upphovsrätt ska handlingen ändå registreras.

De begränsningar i publiceringen som måste göras ska inte innebära att fler uppgifter än nödvändigt undantas från offentligheten.

Begränsningar på grund av sekretesslagen

En sekretessprövning ska göras redan när Estoniasamlingen skapas. Uppgifter som är sekretessbelagda ska inte föras in i registerdelen. Om sekretessbelagda uppgifter förekommer i en handling som ska ingå i kopiesamlingen ska dess uppgifter avlägsnas före publiceringen. Detta innebär i praktiken att uppgifterna maskeras i den digitala bildfil som avbildar originaldokumentet.

Sekretesslagen innehåller ett mycket stort antal bestämmelser. Det är emellertid SPF:s bedömning att relativt få uppgifter som förekommer i de handlingar som enligt publiceringsriktlinjerna ska ingå i Estoniasamlingen omfattas av sekretess. De sekretessbestämmelser som främst torde kunna aktualiseras finns i 2 kap. 1 §, 5 kap. 1 §, 9 kap. 17 § och 8 kap. 10 §.

Sekretessprövningen utförs av de arkivarier som utför det praktiska registreringsarbetet.

Begränsningar på grund av PUL

Personuppgifter får ingå i Estoniasamlingen om inte annat följer av det som sägs nedan.

Denna juridiska publiceringspolicy bygger på en *missbruksinriktad tolkning* av personuppgiftslagen (PUL). En sådan tolkning utgår från att syftet med lagen är att skydda mot faktiska kränkningar av den personliga integriteten. Så långt ordalydelsen tillåter ska dock lagens behandlingsregler tolkas så att dessa inte hindrar en *legitim behandling av personuppgifter*. En sådan tolkning ligger bland annat väl i linje med EG-domstolens praxis från senare år (se de förenade målen C-465/00, C-138/01 och C-139/01 samt mål C-101/01) och med det synsätt som ligger bakom förslagen till ändringar av personuppgiftslagen som presenterats i SOU 2004:6, *Översyn av personuppgiftslagen*.

I princip alla uppgifter som ingår i Estoniasamlingens registerdel eller kopiesamling utgör enligt personuppgiftslagens definition personuppgifter. Detta följer av att de åtminstone indirekt kan sammankopplas med en fysisk person som är i livet (t.ex. den som skrivit ett beslut eller ett brev där uppgifterna ingår). SPF:s rätt att behandla dessa uppgifter måste enligt personuppgiftslagen bedömas uppgift för uppgift och behandling för behandling. Detta är bakgrunden till nedanstående publiceringsregler som förbjuder (1) behandlingen av vissa typer av personuppgifter och (2) vissa former av behandlingar, till exempel behandlingar i en viss del av Estoniasamlingen.

Den behandling i Estoniasamlingen som inte nämns i dessa publiceringsregler, men som enligt ”Riktlinjer för uppbyggnad av och publicering av uppgifter i Estoniasamlingen” (publicerade på Internet) faller inom ramen för vad som ska ingå i Estoniasamlingen, är enligt SPF:s bedömning förenlig med 9 och 10 §§ personuppgiftslagen. Behandlingsreglerna i dessa paragrafer bygger i många fall på att den personuppgiftsansvarige (i detta fall SPF) ska göra en avväg-

ning mellan den registrerades intressen av integritetsskydd och andra intressen, till exempel intresset av största möjliga öppenhet i fråga om myndigheternas hantering av Estoniafrågan.

Uppgifterna har t.ex. i enlighet med 9 § samlats in av SPF för ett bestämt och berättigat ändamål, nämligen att så fullständigt och neutralt som möjligt återge för t.ex. journalister, forskare och allmänhet hur myndigheter har hanterat ärenden som rör M/S Estonias förlisning, t.ex. vilka beslut som fattats och vilket beslutsunderlag som funnits. Uppgifterna behandlas också fortsättningsvis i enlighet med detta ändamål. För att uppfylla detta ändamål blir det naturligtvis nödvändigt att behandla personuppgifter som förekommer i aktuella handlingar och även att bevara dessa under lång tid.

SPF:s principiella inställning har varit att behandlingen av personuppgifter i Estoniasamlingen inte generellt kan baseras på att samtycke från de registrerade inhämtas. En sådan ordning skulle på grund av att vissa registrerade skulle ge sitt samtycke helt eller delvis och andra inte alls, kunna leda till en snedvridning av materialet som inte är godtagbar med hänvisning till det övergripande ändamålet med samlingen. Mot en ordning som bygger på samtycke talar även den stora arbetsinsatsen som skulle krävas och risken för att givna samtycken återkallas.

Som nämnts i inledningen har regeringen i form av ett förtydligande beslutat att en viss typ av handlingar, ”brev från allmänheten”, inte får publiceras utan att brevskrivaren lämnat sitt samtycke till publiceringen. Regeringens beslut avser – om än begränsat till kategorin brevskrivare – att på samma sätt som personuppgiftslagen skydda den personliga integriteten. Beslutet innebär ett förtydligande av SPF:s uppdrag, inte en tolkning av personuppgiftslagen. När förfrågningar till allmänheten med anledning av regeringsbeslutet görs ska blanketterna för svar emellertid utformas på ett sådant sätt att den som samtycker till att brev publiceras även samtycker till att däri förekommande personuppgifter behandlas av SPF.

Det rättsliga stödet för att behandla personuppgifterna i andra sammanhang än när samtycke enligt det sagda finns är 10 § punkt d och i viss utsträckning punkt f personuppgiftslagen. Utan en behandling av de aktuella personuppgifterna är det inte möjligt att fullgöra regeringsuppdraget. Det är inte heller möjligt att besvara alla de frågor och spekulationer som regeringen påpekar har uppstått kring hanteringen av Estoniafrågan. SPF menar därför att behandlingen är nödvändig för att utföra en arbetsuppgift av allmänt intresse. Därtill kan läggas att allmänhetens intresse av insyn och klarhet i frågan, när det gäller de uppgifter och behandlingar som här diskuteras, väger tyngre än den enskildes intresse av skydd mot kränkning av den personliga integriteten. Vid de avvägningar som ska göras enligt punkt d och f, kan särskilt beaktas att det är fråga om personuppgifter som redan är offentligt tillgängliga med stöd av handlingsoffentligheten, att många personuppgifter avser s.k. offentliga personer och att många uppgifter till sin karaktär är helt triviala och därmed inte kan leda till någon kränkning av den personliga integriteten.

Enligt 33 § personuppgiftslagen är det inte tillåtet att föra över personuppgifter som är under behandling till ett land utanför EES-

området om landet inte har en adekvat nivå för skyddet av personuppgifterna. SPF gör mot bakgrund av praxis från EG-domstolen (se mål C-101/01) bedömningen att det faktum att uppgifterna i Estoniasamlingen rent tekniskt är tillgängliga i länder utanför EES-området inte innebär att SPF överför uppgifterna till dessa länder. För en sådan tolkning talar bl.a. att personuppgifter i registerdelen och kopiesamlingen inte är direkt sökbara via allmänna söktjänster i tredje land och att materialet i samlingen till den alldeles övervägande delen är på svenska. I sammanhanget kan även påpekas att regeringen i samband med ändringar i personuppgiftslagen uttalat att en adekvat skyddsnivå kan föreligga även i länder som inte har några skyddsregler, om det rör sig om s.k. harmlösa uppgifter, d.v.s. typiskt sett sådan uppgifter som kan behandlas med stöd av de allmänna reglerna i 10 § (prop. 1999/2000:11 s. 16).

Vid formuleringen av nedanstående publiceringsregler har inspiration hämtats från befintliga registerförfattningar och specialregler för kommuners diaries som finns i personuppgiftsförordningen (1998:1191). Publiceringsreglerna kan därmed sägas ha viss förankring i rättssystemet. De är samtidigt, enligt SPF:s mening, nödvändiga för att personuppgiftslagen ska efterlevas.

Vissa typer av personuppgifter ska inte förekomma i någon del av Estoniasamlingen.

Känsliga personuppgifter, d.v.s. uppgift om ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening eller som rör hälsa eller sexualliv, får bara ingå i Estoniasamlingen om den registrerade på ett tydligt sätt offentliggjort uppgifterna. Företrädare för politiska partier, fackföreningar eller trossamfund bör därvid normalt anses ha offentliggjort uppgift om politisk åsikt, medlemskap i fackförening respektive religiös övertygelse.

Personnummer ska inte förekomma i Estoniasamlingen.

Från *registerdelen* ska personuppgifter som direkt pekar ut en person (t.ex. namn) som huvudregel undantas från publicering.

Detta gäller inte personuppgifter som direkt pekar ut ”offentliga personer”. Till denna kategori personer räknas här politiker, tjänstemän, experter och företrädare för organisationer och företag, i den utsträckning som uppgifterna avser dem i denna roll.

Personuppgifter som direkt pekar ut en avsändare av ett brev till en myndighet ska inte heller undantas från registerdelen, om denne lämnat sitt samtycke till att brevet publiceras i Estoniasamlingen. Motsvarande ska gälla beträffande brev från myndigheter till enskilda om mottagaren lämnat sitt samtycke till publiceringen.

Ordningen bygger på en uppdelning i ”personuppgifter som direkt pekar ut den registrerade” och andra personuppgifter. Inspiration har hämtats från personuppgiftsförordningens regler om kommuners diaries (se även Statskontorets rapport, *Diaries på Internet*).

SPF menar att en viss restriktivitet till personuppgifter är motiverad i registerdelen eftersom denna är sökbar. Konsekvensen av att >>

vissa direkt identifierande personuppgifter inte registreras i denna del blir därmed att det inte är möjligt att göra sökningar och sammanställningar med utgångspunkt i dessa uppgifter.

Även om huvudregeln är att personuppgifter som direkt pekar ut den registrerade inte ska förekomma i registerdelen är undantagen betydande. Dessa undantag utgår ifrån situationer då den konkreta risken för kränkning av den registrerades personliga integritet är liten (jfr. ovan om missbruksinriktad tolkning) och situationer där offentlighetsintresset får tillmätas större vikt.

Från *kopiesamlingen* ska personuppgifter som direkt pekar ut en person (t.ex. namn) undantas om det finns särskilda skäl att anta att den registrerades personliga integritet kränks om uppgiften publiceras och denna kränkning inte står i proportion till det intresse av största möjliga öppenhet som finns vid redovisningen av material relaterat till Estoniakatastrofen. Detta ska ske genom att de direkt identifierande uppgifterna maskeras.

För att personuppgifter som direkt pekar ut en person ska undantas från *kopiesamlingen* enligt denna regel talar till exempel att de kan sammankopplas med andra uppgifter som rör starkt personliga förhållanden.

För att personuppgifter som direkt pekar ut en person inte ska undantas från *kopiesamlingen* enligt denna regel talar till exempel att den kränkande uppgiften redan sammankopplats med en viss person i samband med publicering eller att uppgiften avser en offentlig persons befattning med Estoniaärendet.

Det som sagts ovan gäller inte om den som uppgifterna avser har samtyckt till publiceringen.

Publiceringen av personuppgifter i *kopiesamlingen* är mer omfattande. Dessa personuppgifter är, eftersom de ingår i allmänna handlingar, redan åtkomliga med stöd av handlingsoffentligheten. Eftersom uppgifterna i *kopiesamlingen* inte är direkt sökbara har det utlämnande av handlingar som sker genom *Estoniasamlingen* samma karaktär som ett utlämnande enligt handlingsoffentligheten. Den enda skillnaden är att utlämnandet i *Estoniasamlingen* sker genom en digital bildfil istället för på papper.

Trots detta anser SPF att en tolkning av personuppgiftslagen innebär att vissa direkt identifierande personuppgifter som är förknippade med uppgifter av särskilt integritetskänslig natur (men som inte utgör "känsliga personuppgifter" enligt lagens terminologi) ska maskeras i *kopiesamlingen* om inte offentlighetsintresset i det enskilda fallet väger tyngre. SPF har bedömt att det inte är möjligt att räkna upp de situationer där detta är aktuellt, utan att en avvägning med utgångspunkt i de redovisade kriterierna alltid måste göras i det enskilda fallet. Då uppgifter som enligt denna publiceringsregel undantas inte är sekretessbelagda kommer de fortfarande att vara tillgängliga med stöd av handlingsoffentligheten hos den myndighet som förvarar originalhandling.

Ovanstående begränsningar av vad som ska ingå i *kopiesamlingen* gäller inte handlingar som tidigare publicerats i ett medium som omfattas av grundlagsskyddet i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen. Detta innebär t.ex. att tidsningsartiklar och tryckta utredningar återges utan att personuppgifter maskeras.

Personuppgiftslagen kan inte anses kräva begränsningar i samband med vidare spridning av sådant material som redan har publicerats och som åtnjuter grundlagsskydd för den ursprungliga spridningen (se prop. 1997/98:44 s. 53).

Begränsningar på grund av upphovsrättslagen

Från publicering i *Estoniasamlingen* ska upphovsrättsliga verk och prestationer som omfattas av närstående rättigheter undantas.

Detta gäller dock inte om

- rättigheterna till verket eller prestationen innehas av svenska staten (genom någon myndighet),
 - verket eller prestationen utgör en del av vad som anförts inför en svensk myndighet, t.ex. lämnats in som en naturlig del av ett ärende hos en myndighet, eller
 - samtliga rättighetsinnehavare ifråga samtyckt till publiceringen.
-

Enligt 9 § upphovsrättslagen är vissa typer av handlingar helt undantagna från upphovsrätt. Det gäller främst författningar, beslut av myndigheter, yttranden av svenska myndigheter och officiella översättningar av dessa olika handlingar.

Publicering som baserar sig på samtycke är främst aktuellt när det gäller material från massmedier. Ett samtycke till publicering av sådant material ska lämnas i form av ett bindande licensavtal. Då ambitionen ändå inte är att *Estoniasamlingen* ska innehålla allt mediematerial är det i detta sammanhang inget problem att basera publiceringen på samtycke.

Information till användare och registrerade

Information om ändamålet med *Estoniasamlingen* och om vilka kategorier av personuppgifter som denna innehåller ska på ett tydligt sätt lämnas till användare av samlingen.

SPF ska genom särskilt utskick informera de personer vars uppgifter kan antas förekomma i *Estoniasamlingen* om denna behandling. Det sagda gäller inte om SPF saknar tillgång till aktuella adressuppgifter beträffande dessa personer och sådana uppgifter heller inte enkelt kan inhämtas.

Genom dessa två regler anser SPF att personuppgiftslagens krav på information till den registrerade fullgörs.

Användare av Estoniasamlingen ska upplysas om att personuppgiftslagen gäller deras egen behandling av personuppgifter som hämtas från samlingen.

Den som hämtar personuppgifter från Estoniasamlingen för annat än rent privata ändamål eller rent journalistiska ändamål måste beakta personuppgiftslagens regler.

Det ska finnas enkla metoder för användarna av Estoniasamlingen att påtala missförhållanden, t.ex. vad det gäller felaktig behandling av personuppgifter eller upphovsrättsintrång.

När uppgifter i en handling eller hela handlingen av rättsliga skäl utlämnats ska användare upplysas om att så har skett genom en hänvisning till den i denna skrift presenterade och rådande publiceringspolicy.

Användare av Estoniasamlingen ska informeras om att fel och brister kan finnas i samlingen. Användare bör därför inte obeaktat grunda beslut på den information som finns i samlingen.

SPF har lagt ner stor kraft på att Estoniasamlingen ska vara fullständig och rättvisande. Arbetet med Estoniasamlingen är emellertid förknippat med en mängd felkällor av såväl mänsklig som teknisk natur. Det är därför nödvändigt för SPF att friskriva sig från att Estoniasamlingen är komplett och att dess innehåll till alla delar är korrekt.

Om en handling på grund av bestämmelser i upphovsrättslagen eller personuppgiftslagen (d.v.s. ej sekretesslagen) inte kan publiceras i sin helhet ska användare av Estoniasamlingen upplysas om att handlingen i sin helhet kan erhållas med stöd av handlingsöfentligheten hos den myndighet som förvarar densamma i pappersform. ■

Materialet för registrering har samlats in från regeringskansliet, myndigheter, anhörig- och överlevandeorganisationer, massmedier och andra institutioner och organisationer som på olika sätt haft beröring med Estoniakatastrofen.

Så är webbplatsen uppbyggd – struktur,

En viktig fråga för SPF att ta ställning till var hur Estonia-samlingen skulle göras tillgänglig på ett hanterligt sätt för så många människor som möjligt.

SPF valde att publicera materialet på Internet.

Detta ligger också i linje med samhällets strävan till ökad öppenhet och att göra offentligt material tillgängligt dygnet runt.

Visserligen har många människor inte tillgång till egen dator men de allra flesta har tillgång till ett folk- eller skolbibliotek. Och de flesta bibliotek har datorer med vilka man kan nå Estoniasamlingen.

Bidrag från många håll

En lång rad myndigheter och organisationer har på olika sätt engagerats i frågor kring förlisningen av M/S Estonia. Regeringen har fattat flera beslut i frågor kring fartyget. Åtskilliga människor har i personliga brev till olika statsråd uttryckt sina åsikter och känslor inför och efter olika regeringsbeslut. En stor andel är anhöriga men också många andra har engagerat sig starkt i frågor kring förlisning, haveriorsak, bärgning, skydd av fartyget m.m.

Estoniasamlingen innehåller bland annat handlingar/dokument från:

- Statens haverikommission, som utgjorde den svenska delen av JAIC, den för Estland, Finland och Sverige gemensamma haverikommissionen, vilken leddes av den estnische ordföranden Uno Laur.
- Sjöfartsverket, som bland annat fick i uppdrag att utreda förutsättningarna för bärgning samt att upphandla den övertäckning av fartyget som senare avbröts.
- Polisen, som deltog i utredningen om eventuell bärgning och framför allt i arbetet med identifiering av de omkomna som togs om hand under olycksnatten.
- Åklagarmyndigheten i Stockholm, som utredde om någon kunde åtalas med anledning av haveriet.
- Statens kulturråd, som fick i uppdrag att ta fram en minnesvård.
- Anhörig- och överlevandeorganisationer, som erbjudits möjlighet att lämna sådana bidrag som de önskar ha med i samlingen.

Denna omfattande dokumentation och mer därtill finns i Estoniasamlingen. Till detta kommer arkiverat material från olika utredningar som till exempel Analysgruppen för granskning av Estoniakatastrofen och dess följder.

De myndighetsanknutna handlingarna om M/S Estonia omfattar cirka 50 000 A4-sidor.

I det arkiverade materialet finns också videofilm från dyk-

ningar vid fartyget, inspelning från delar av radiotrafiken under olycksnatten och bandade intervjuer med personer som på olika sätt varit engagerade i frågor kring Estoniakatastrofen.

I Estoniasamlingen finns därtill utdrag ur intervjuer med överlevande, befälhavare på fartyg som deltog i olycksnattens räddningsarbete, statsråd, representanter för Sjöfartsverket med flera.

Ingen värdering av materialet

M/S Estonias tragiska förlisning har engagerat många människor och det finns många åsikter. Det som några upplever som sanning ifrågasätts av andra. Det är inte SPF:s uppgift att göra någon värdering av det material som finns i Estoniasamlingen eller på andra webbplatser som behandlar Estoniafrågan. Däremot är det vår uppgift att tala om att det finns ett mycket omfattande material om M/S Estonia och många åsikter om olycksorsaken och hur denna katastrof har hanterats. Till detta vill vi ge en orientering.

Ett effektivt sökinstrument

Det primära målet med arbetet med Estoniasamlingen har varit att utveckla ett effektivt sökinstrument, med vars hjälp allmänheten kan få en överblick över de stora mängder dokument rörande M/S Estonias förlisning som ingår i myndigheternas arkiv.

Via estoniasamlingen.se kan alla intresserade lätt söka information om de dokument, på papper eller i form av ljud- eller videoupptagningar, som finns i myndighetsarkiven. På Estoniasamlingens internetsidor (se motstående sida) är det nära till de tiotusentals dokumentensidorna. Den så kallade *Dokumentsamlingen* erbjuder såväl snabba och enkla sökmöjligheter som mer avancerade. Med hjälp av sökfunktionerna kan den intresserade snabbt få sökresultat till sin dator efter sökningar på till exempel nyckelord, dateringar eller avsändare och mottagare.

I och med sökningarnas träfflistor på skärmen återstår ofta endast ett ”klick” innan de skannade (digitalt avbildade) dokumenten kan läsas i sin helhet. Man kan också välja att studera den mera summariska informationen som inordnad i en databas finns till varje dokument. Databasen innehåller de uppgifter som gör dokumenten sökbara: ärendemening (rubrik), dateringar, avsändare, mottagare, var någonstans respektive dokument i original förvaras, nyckelord etcetera.

Via Dokumentsamlingen tillhandahålls också många ljud- och videoupptagningar digitalt. Allt tillgängligt material av detta slag har dock inte digitaliserats så att det kan avlyssnas eller studeras via dator. Däremot är alla tillgängliga ljud- och videoupptagningar sökbara i databasen. >>

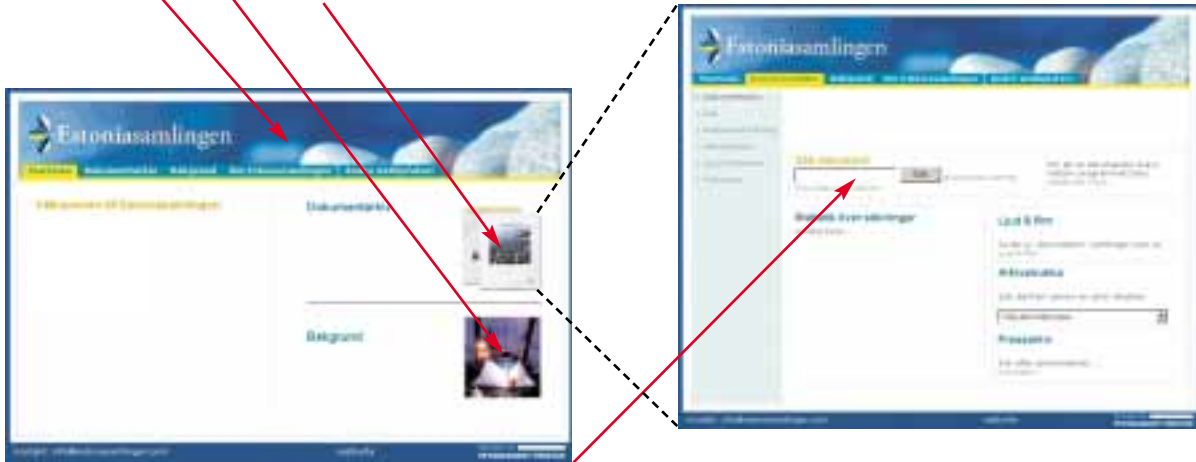
funktioner och tekniska förutsättningar

Huvudmeny

Bakgrundsinformation

Dokumentsamlingen

Sökfunktioner

Avancerad sökfunktion

Fritext:

Registrerade sakord: Visa lista över sökord

Referenskod:

Typ av arkivenhet:

Övrigt:

Sökresultat: 369 träffar

Översändande av rapport från Den Tyska expertgruppen för utredning av förlysningen av M/S Estonia SPF	1997-12-30	Läs dokument
Pressrelease från den tyska undersökningskommissionen Statens haverikommission	1995-04-10	Läs dokument
Anteckningar från den internationella haverikommissionen JAIC:s möte i Helsingfors den 31/1-1/2 Statens haverikommission	1996-02-13	Läs dokument
Sammanfattning av erfarenheter från dykningarna vid Estonia Statens haverikommission	1994-12-06	Läs dokument
Önskemål om information inför möte den 16-17 februari Statens haverikommission	1995-02-07	Läs dokument

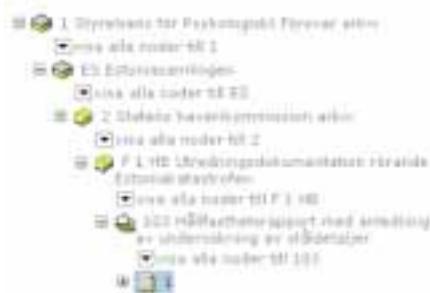
Den internationella kommissionen för utredning av Estonias bogvisir

Den internationella kommissionen för utredning av bogvisiret överens om att bogvisiret från ESTONIA undersökningen skall kunna genomföras. Som framgår av bifogade skrivelse kommer bogvisiret lyftas med hjälp av den finska flottan och resurser att koppla ihop.

Estoniasamlingen rymmer också åtskilligt massmediematerial, bland annat kan man söka Tidningarnas Telegrambyrås (TT) nyheter om Estoniakatastrofen. Via en speciell sökfunktion ges tillgång till artiklarna i sin helhet. TT har valt att inte endast låta Estoniasamlingen disponera äldre nyheter, utan även nyttillkomna artiklar om M/S Estonia blir fortlöpande tillgängliga.

Händelserna efter M/S Estonias haveri är sammanvävda på ett komplicerat sätt. Därför presenteras på Estoniasamlingens internetsidor också bakgrundsinformation som dels är ägnad att i grova drag återge händelseförloppen som sådana, dels sätta in dokumentinsamlingen i ett sammanhang.

På internetsidorna kan man enkelt navigera sig fram till såväl sökfunktioner som bakgrundsinformation via en huvudmeny som alltid finns tillgänglig på sidornas övre del, samt via andra specialiserade meny- eller navigationssystem på sidornas vänstra del. Den intresserade kan fritt botanisera bland arkivhandlingarna som sammanförts i samlingen genom att gå in i vad vi valt att benämna *Arkivstruktur*. Här kan man på skärmen, i en "trädstruktur", navigera runt bland tusentals virtuella akter och dokument. Även om man via sökfunktionerna funnit ett intressant dokument finns det möjlighet att öppna denna trädstruktur, så att man till exempel kan kontrollera om det finns andra viktiga dokument i den akt där det första dokumentet ligger. Figuren här intill visar Estoniasamlingens hierarkiska struktur från ett enskilt dokument och

Illustrationen visar "arkivträden" i Estoniasamlingens hierarkiska arkivaliska struktur.

uppåt. Det är enkelt att med ett klick visa till exempel samtliga dokument eller akter på en viss nivå – då blir också trädet snabbt betydligt mer omfattande än vad figuren visar.

Estoniasamlingen kan till mycket stora delar användas även om man endast har tillgång till en långsammare så kallad modemuppkoppling. Detta gäller t.ex. sökningar, skannade dokument och informationstexter. Självklart är en uppkoppling via så kallat bredband eller ADSL-modem att föredra, eftersom all nerladdning då går snabbare. De ljud- och videoupptagningar som kan laddas ner finns i två varianter, dels en med högre ljud- och bildkvalitet, dels en med lägre. Dessa typer av filer är till sin natur stora, varför nerladdning med vanligt modem (inte ADSL) tar mycket lång tid. ■

M/S Estonias förlisning har under årens lopp i hög grad uppmärksamats i internationella medier. Några exempel – med tio års mellanrum – är det amerikanska nyhetsmagasinet Time som i sin internationella edition nummer 41/1994 gav katastrofen snabbt och stort utrymme, samt den ansedda amerikanska månadstidskriften The Atlantic Monthly som i en tiosidig artikel i sitt majnummer 2004 minns katastrofen med den marinejournalisten och författaren William Langewiesche's sammanfattning: "One of the worst maritime disasters in European history /.../".

*Minnesmärke rest vid Ersta sjukhus i Stockholm
av de anhöriga, till minne av de omkomna vid
MIS Estonias förlisning.*

Redaktör och ansvarig utgivare: Mats Ekdahl

Projektledare och informationschef: Göran Lindmark

Foto (där ej annat anges): Anders Qwarnström

Texter: Disa Byman, Birger Stensköld, Daniel Westman och Vendela Dobson Andersson
Estoniasamlingens logotyp har utformats av riksheraldikerns grafiske expert Vladimir Sagerlund

Grafisk design: ArtoDito • Tryck och repro: Tryckindustri Information, Solna, 2004-13556

SPF, telefon 08-698 33 10, e-post: spf@psycdef.se

Estoniasamlingen

www.estoniasamlingen.se

c/o Styrelsen för psykologiskt försvar
 Box 2195, 103 15 Stockholm
 Tel. 08-698 33 10 (växel) • www.psyodef.se